Φιλαργυρίας συμπτώματα ή ένα δημοκρατικό παιχνίδι;

Σάββας Πατσαλίδης

☆

Εντάξει, αντιλαμβάνομαι την ανάγκη και της αρπαχτής και του ανάλαφρου θερινού θεάματος. Στο κάτω κάτω όλα έχουν θέση σε αυτό το δημοκρατικό παιχνίδι που λέγεται θέατρο. Αλλά όχι κι έτσι, βρε αδερφέ. Υπάρχουν και κάποια όρια. Άλλο αρπαχτή κι άλλο κλοπή, άλλο ανάλαφρο θέαμα κι άλλο φελλός.

Αλλά ξέρετε ποιο ήταν ακόμη πιο ανησυχητικό στην παράσταση του μολιερικού ***Φιλάργυρου*** που είδαμε στο "Θέατρο Κήπου" από το "Θεατρικό Σανίδι και το ΔΗΠΕΘΕ Βόλου**;** Ότι ο κόσμος χειροκροτούσε. Και, πιστέψτε με, ακόμη διερωτώμαι: τι, στο καλό, χειροκροτούσε; Μήπως απολάμβανε τον εξευτελισμό ενός κλασικού; Τέτοιος μαζοχισμός με τους νεκρούς; Ή μήπως του έφτιαχναν το κέφι κάτι μπαγιάτικα αστειάκια και γυμνασιακά τερτίπια που διάνθιζαν την παράσταση;

Ασφαλώς και δεν είμαι εναντίον των καινούριων αναγνώσεων. Είμαι από τους πρώτους που θα υποστήριζαν κάτι τέτοιο. Αλλά δεν μπορεί η ανάγνωση να μαγαρίζει τον νου του κειμένου, να τον εξαφανίζει για να βολευτεί κάποιος ηθοποιός. Γιατί αυτό έγινε στην προκειμένη περίπτωση.

Ο κύριος Τσιβιλίκας, ηθοποιός γνωστής κωμικής γκάμας, πήρε και φόρεσε το δικό του κουστούμι στον Μολιέρο, δηλαδή τον καπέλωσε και τον έκανε να "τσιβιλικίζει", με όλα τα γνωστά ντεσού—κίνηση, μούτες, γκριμάτσες. Τι πλήξη! Δεν κατάλαβα τι είχε κατά νου κι ο Κοραής Δαμάτης, όταν πήρε αυτό τον μάστορα της κωμωδίας χαρακτήρων και τον έκανε να φαντάζει σεναριογράφος πρωϊνών εκπομπών.

Ο θεατής του Μολιέρου δεν καλείται να θαυμάσει την πολυσυνθετότητα της ίντριγκας ή να απολαύσει τις εκπλήξεις και τις συμπτώσεις. Οι προβολείς δεν είναι στραμμένοι στη μαγεία της θεατρικής ψευδαίσθησης, αλλά στο κωμικό θέαμα αναγνωρίσιμων χαρακτηριστικών ανθρώπινης συμπεριφοράς.

Κι ο ***Φιλάργυρος*** είναι αυτό ακριβώς: ένα έργο δομημένο με τέτοιον τρόπο, ώστε να φαίνονται πεντακάθαρα τα αρνητικά συμπτώματα της υπερβολικής αγάπης του χρήματος. Τα πάντα στροβιλίζονται γύρω απ' αυτό, ακόμη και η τύχη των παιδιών της οικογένειας Αρμπαγκόν, των οποίων βέβαια ο ρόλος δεν είναι μόνο να δείξουν τις

πληγές που προκαλεί η φιλαργυρία, αλλά, το κυριότερο, να βγάλουν προς τα έξω την εικόνα φυσιολογικών ανθρώπων, των οποίων η ζωντάνια, η γενναιοδωρία κι ο ανθρωπισμός είναι ο αντίλογος στην απανθρωπιά και την τσιγκουνιά του Αρμπαγκόν. Γι' αυτό, άλλωστε, κι ο Μολιέρος βάζει πατέρα και γιο να διεκδικούν τον έρωτα της Μαριάνας. Πρόθεσή του να ενισχύσει ακόμη πιο πολύ την εικόνα της αντιπαράθεσης των δύο κόσμων, με τον πατέρα να "αγαπά" τα λεφτά και τον γιο τον άνθρωπο. Όπως, επίσης, σκόπιμα φέρνει στη σκηνή, πριν από το τέλος, τον πατέρα της Μαριάνας, Ανσέλμ, ο οποίος, σε αντίθεση με τον Αρμπαγκόν, είναι καλός και γενναιόδωρος και νοιάζεται για την ευτυχία των άλλων.

Ενώ ο Τερέντιος, ο Πλαύτος και ο Κορνέιγ, ελάχιστα στάθηκαν στα ελαττώματα των συνανθρώπων τους, ο Μολιέρος τα έχει διαρκώς στο κέντρο των καταστάσεων. Στήνει τις κωμωδίες του με τέτοιο τρόπο, ώστε το "κακό" να είναι σε θέση ρυθμιστική και μάλιστα με όλες τις καταστροφικές του δυνάμεις ακέραιες. Επιλογή από μια άποψη αναμενόμενη, αν λάβουμε υπόψη τα αισθήματα που τρέφει ο συγγραφέας για τον κόσμο, που δεν είναι και ιδιαίτερα θετικά. Παντού βλέπει κόλακες, υποκριτές, τσιγκούνηδες, μισάνθρωπους. Ακόμη και οι λιγότερο κακοί, όπως κάποιοι αδύναμοι και αξιολύπητοι πατέρες (όπως ο κατά φαντασίαν ασθενής), σπάνια γίνονται συμπαθητικοί.

Και ένα τελευταίο. Η κωμωδία εξ ορισμού πρέπει να έχει ένα χάπι εντ. Και αυτό συμβαίνει και στον απαισιόδοξο Μολλιέρο, με μια βασική διαφορά: μ' εξαίρεση τον ***Ζωρζ Νταντέν*** και τον ***Μισάνθρωπο,*** τα έργα του μπορεί να τελειώνουν με την υπερπήδηση του εμποδίου, οι μηχανισμοί, όμως, και οι μεθοδεύσεις που επιτυγχάνεται αυτό συνήθως υπογραμμίζουν την ανίκητη δύναμη της θεατρικής ιλουζιόν, η οποία, όπως εκτιμά ο Μολιέρος, είναι η μόνη που μπορεί να φέρει την ευτυχία (έστω, το ομοίωμά της), γιατί οι πραγματικές ψευδαισθήσεις της ανθρώπινης φύσης είναι αδιέξοδες.

Πίσω στην παράσταση. Ο Κ. Δαμάτης σκηνοθέτησε απλώς για να σκηνοθετήσει. Ούτε προβλήματα του κειμένου προσπάθησε να ξεπεράσει ούτε την πολυσήμαντη γραφή του ποιητή να φωτίσει. Στόχος του να βγάλει όσο το δυνατόν περισσότερο γέλιο, και μάλιστα εύκολο. Και ήταν μοιραίο να σταθμεύσει στο (μοντέρνο) γραφικό, την υπερβολή, αφήνοντας τον χώρο χωρίς υποκριτική ουσία.

Για τον Τσιβιλίκα, τα είπαμε. Το ότι έχει μια δόση υποκριτικής τρέλας που κουβαλάει στη σκηνή, δεν είναι κακό. Το θέμα είναι πώς την προσαρμόζει κατά περίσταση. Και

εδώ χρειάζεται ο ηθοποιός με το εσωτερικό οπλοστάσιο. Και δεν το διαθέτει. Ή, τουλάχιστον, αυτό δείχνει.

Οι υπόλοιποι, εξίσου υστερικοί και εξωτερικοί, το ‘‘διασκέδαζαν’’ με στριγκλιές, μπες βγες κι ό,τι ήθελε προκύψει. Τους αναφέρω όλους: Μπ. Κλαλιώτης, Μπ. Χατζηδάκης, Ε. Τσαλέρα, Γρ. Σταμούλης, Γ. Ματαράγκας, Ε. Μαλικένζου, Β. Κολοβός, Ε. Ζαμπετάκη, Γ. Ματαράγκς, Α. Βαρούχας.Ε. Μαλικένζου

Τα σκηνικά της Α. Μαχαιριανάκη κιτσάτα και αδιάφορα. Η μετάφραση του Ε. Μπελιέ χωρίς χαρακτήρα.

Ένας *Φιλάργυρος* που έδινε την εντύπωση πως στήθηκε έχοντας κατά νου πιο πολύ τα αργύρια παρά την τέχνη.

Αγγελιοφόρος της Κυριακής

3 Αυγούστου 2003